

Nr 1/1996

Konsten att förnya ett parti

Ett år med Tony Blair

Svend Dahl

Förord

Brittiska labour har genomgått en radikal förändring i sin framtoning och politiska profilering som befästes ytterligare genom valet av Tony Blair till partiledare för ett år sedan. I den här rapporten tecknar Svend Dahl, som studerar statskunskap vid Uppsala universitet, ett porträtt av Tony Blair och redogör samtidigt för den genomgripande förändringsprocess som hans parti genomgår.

En bärande idé bakom Labours förnyelsen är att socialismen måste anpassas till en snabbt föränderlig värld. Istället för att nostalgiskt längta tillbaka till gamla tider gäller det att möta framtidens utmaningar.

Kärnan i labours nya politiska dagordning är att bekämpa särintressen och maktkoncentration eftersom dessa försvårar för människorna att ta kontroll över sin egen situation. Statens nya roll är att främja personligt ansvarstagande, inte leda människor in i bidragsberoende. Kampen för ekonomisk jämlikhet ersätts med en insikt om att det är kunskap som är det centrala elementet för människors förmåga att hävda sig i den moderna ekonomin.

Labour har helt enkelt ändrat världsbild och utgår numer ifrån att det bör råda en maktbalans mellan individ, civilt samhälle och stat. Man behåller de gamla grundläggande målen, men har insett att de bäst kan uppfyllas med helt nya medel i det moderna samhället.

Vi har tidigare publicerat Tony Blairs tal till labourkongressen i oktober 1995 i sin helhet (Timbro-rapport nr 20-21/95).

Stockholm i januari 1996

Dick Erixon

Projektledare

Innehåll

Politik för dagens villkor	3
Advokat och kristen socialist	3
Gemenskapstanken.....	4
I mitten av partiet.....	5
Blairs väg till partiledarposten	6
Individens skyldigheter	7
Förnyare mot traditionalist	8
Det nya labour	8
Strök kravet på socialisering	9
Förändrade partiets "själ"	9
Förändrad syn på ägande.....	10
Moraliska värden	11
Mot skattehöjningar	11
Accepterar ändrad arbetsrätt	12
En ny vänster.....	13
Det civila samhället.....	13
Kommunitära influenser	14
Labour - en kort historik	15
Partisplittring och valnederlag	16
Successiv förnyelse - Kinnock och Smith	17
Otydlig linje och fler valnederlag	18
Positivare till EG	20
För avreglerad arbetsmarknad	20
Otillräcklig förnyelse	20
Slutord	21
Källor	25
Bilaga 1: gamla versionen av "Clause IV"	25
Bilaga 2: nya versionen av "Clause IV"	26

Politik för dagens villkor

Sedan Tony Blair valdes till ledare för brittiska labour den 21 juli 1994 har partiet genomgått en dramatisk förändring. Från att ha varit det kanske mest dogmatiska bland Europas socialdemokratiska partier har partiet under det dryga året med Blair i ledningen förvandlats till det mest framgångsrika, om man ser till opinionsmätningarna. Blairs främsta insats som partiledare är arbetet med att anpassa partiets politik till de villkor dagens samhälle ställer. Han är dock nogga med att poängtera att det fortfarande rör sig om en socialistisk politik, men en modern sådan.

Lika lite som konservatismen och liberalismen idag är densamma som vid seklets början kan socialismen förbli ett statiskt idékomplex, är den tankegång som genomsyrar förnyelsen av labour.

Förändringen av labour innebär att de konservativa torypartiets idag 16-åriga monopol på regeringsmakten ser ut att gå mot sitt slut. Skillnaden mellan labour och de konservativa är emellertid idag högst begränsad, sett till sakpolitiken.

Till och med Tony Blair talar om vikten av Margaret Thatchers förändringsarbete under 1980-talet. Uppgiften för en labourregering är, enligt Blair, att fullfölja den revolution som Thatcher påbörjade, något som de konservativa idag saknar förmåga att göra.

Den stora skillnaden mellan de konservativa och labour tycks knappast handla om politikens innehåll, snarare att labour idag erbjuder en positiv framtidsvision och framstår som betydligt handlingskraftigare än det efter 16 år i regeringsställning idélösa och handlingsförlamande konservativa partiet.

Advokat och kristen socialist

Tony Blair har en för labourpolitiker ovanlig bakgrund. Han kommer från medelklassfamilj, har gått på privatskolor och har studerat juridik i Oxford och därefter varit verksam som advokat med arbetsrätt som specialitet.

Fadern var universitetslärare i juridik, men också verksam som advokat och dessutom konservativ lokalpolitiker. Det sistnämnda lär vara orsaken till att Tony Blair, vid 13 års ålder, 1966 var den konservativa kandidaten i ett skolval. Blair lär dock ha varit sjuk

dagarna innan skolvalet, varför det till sist fick bli någon annan som representerade de konservativa och vann skolvalet.

Det var dock först mot slutet av sin studietid i Oxford, där han läste juridik vid St John's College, som Tony Blair började engagera sig politiskt. Studietiden innebar att han kom i kontakt med den brittiske 30-talsfilosofen John Macmurray.

Gemenskapstanken

Kärnan i Macmurrays tänkande var gemenskapstanken, att människors personligheter skapas i interaktionen med andra människor, och att den liberala synen på individen således är felaktig. Macmurray betonade också det ömsesidiga utbytet mellan individer i olika gemenskaper, som gör att människor är beredda att verka för varandras välfärd.

Macmurray faller således in i den grupp tänkare som idag går under beteckningen kommunitärer. Det kommer nedan att med tydlighet framgå hur Blairs budskap som labourledare är inspirerat av denna åsiktsriktning, varför det ligger nära till hands att tänka sig att kontakterna med Macmurrays tänkande under studietiden varit av vikt.

Macmurray var kristen socialist, och således en del av den tradition som ovan behandlats som den etiska socialismen. En tradition som Blair kom att ansluta sig till under studietiden, dels genom att bli aktivt religiös, dels genom att han kom fram till att det bästa sättet att förverkliga visionen om ett samhälle med starka gemenskaper var en socialistisk politik.

Först efter att ha tagit sin examen 1975 blev Blair medlem i labourpartiet och han var således inte partimedlem då labour senast vann ett parlamentsval (1974). Efter att ha varit verksam inom labourpartiet på lokal nivå började Blair i början av 80-talet att se sig om efter en parlamentsplats.

Ett steg på vägen tog han i maj 1982 då han var labours kandidat i ett fyllnadsval till den säkra toryvalkretsen Beaconsfield. Blair förlorade inte oväntat (labours andel av rösterna föll från 10 till 20 procent, men kampanjen gav Blair chansen att profilera sig inom sitt parti. Till och med labourledaren Michael Foot berömde den unge kandidaten, som han trodde skulle nå stor framgång inom politiken.

Det visade sig dock vara svårt för Blair att bli utvald som kandidat i fyllnadsvalet under resten av 1982 och början av 1983. Det generella intrycket var att han inte låg tillräckligt långt till vänster inom partiet, varför han inte kunde räkna med fackföreningarnas stöd, något som i de flesta fall var nödvändigt om man ville vara framgångsrik i nomineringsprocessen. Inför parlamentsvalet i juni 1983 visade det sig emellertid att valkretsen Sedgefield, ett säkert labourfäste i närheten av Blairs gamla hemstad Durham inte hade valt någon kandidat.

Genom att knacka dörr till hos labouranhängarna i valkretsen lyckades han bli nominerad och till sist också ta hem den avgörande omröstningen mot en kandidat med tydligare vänsterprofil. Parlamentsvalet 1983 blev ett stort nederlag för labour, men en framgång för Tony Blair, som på så sätt började sin parlamentariska karriär.

I mitten av partiet

Trots att Blair generellt sett inte betraktades som en anhängare av partiets vänsterflygel kan han vid tidpunkten för sin debut i parlamentet knappast hänföras till högern inom labour. Själv placerade han sig i mitten av partiet, men slöt i valkampanjerna fullt och fast upp bakom partiprogrammet, som till stor del formulerats av vänstern.

Detta gällde inte minst frågan om brittiskt utträde ur EG, något som labour vid denna tidpunkt hade inskrivet i programmet. Blair hade själv röstat för EG-medlemskap i folkomröstningen 1975. Han underströk dock i ett anförande 1982 att betydelsen av ett utträde ur EG ofta överdrevs.

En utmärkt bild av Blairs politiska tänkande i början av 1980-talet ger den föreläsning han höll vid ett universitet i Perth i Australien sommaren 1982. Temat för föreläsningen var hur höger och vänster inom labourpartiet kunde förenas. Blair ville i sitt anförande göra gällande att högern inom partiet (och utbrytarna inom det socialdemokratiska partiet) inte hade tillräckligt långtgående förslag i strävan efter att bekämpa arbetslösheten. Vad som krävdes var i stället mer av statlig intervention i ekonomin. Han pekade dock på problemen med att förverkliga den gamla tanken på att näringslivet skulle förstatligas.

Lösningen stod således till stor del att finna i statlig intervention och planering inom ramen för marknadsekonomin - vad som med andra ord skulle kunna betecknas som blandekonomi. Denna traditionella vänsterpolitik, kompletterades dock med ett viktigt påpekande att vänstern inom labour måste söka sig en ny grund för sitt politiska tänkande som kunde ersätta marxismens föräldrade tankegångar.

Med dessa åsikter kom Blair att höra hemma i den grupp parlamentsledamöter som placerade sig strax till vänster om mitten i partiet, en grupp som snabbt slöt sig samman med den kvarvarande delen av högerfalangen för att påbörja den modernisering som man fann nödvändig efter katastrofvalet 1983. I sitt första anförande i parlamentet lade Blair fram sina tankar om vad socialism innebär, idéer som skulle få stor betydelse för förändringen av labour:

“I believe that, at it´s best, socialism corresponds most closely to an existence that is both rational and moral. It stands for co-operation, not confrontation; for fellowship, not fear. It stands for equality, not because it wants people to be the same but because only through equality in our economic circumstances can our individuality develop properly, British democracy rests ultimately on the shared perception by all the people that they participate in the benefits of the common weal.“ (Rentoul, 1995, s. 143)

Blairs väg till partiledarposten

Tony Blair kom snabbt att spela en central roll i den förnyelse process som påbörjades som en följd av katastrofvalet 1983.. Efter att ha tagit plats i parlamentet 1983 etablerade sig Blair snabbt som en av partiledaren Neil Kinnocks förtrogna, och redan 1984 tog han plats i skuggregeringen som medhjälpare till den ekonomisk-politiska talesmannen.

Karriären fortsatte 1987 då Blair utsågs till biträdande talesman i industri- och handelsfrågor. 1988 fick han ansvar för energifrågor och tog därmed plats i Kinnocks skuggkabinett. På denna post ledde han motståndet mot regeringens privatisering av elindustrin. Labour nådde vissa framgångar i sitt motstånd mot privatiseringarna, då man lyckades förhindra en privatisering av de brittiska kärnkraftverken.

Efter ett år som ansvarig för energifrågor fick Blair ta över som skuggregeringens arbetsmarknadsminister, en post på vilken han framgångsrikt drev igenom en rad förändringar av labours arbetsmarknadspolitik (se nedan).

Efter att John Smith tagit över som partiledare utnämndes Blair till skuggregeringens inrikesminister. Denna post gav Blair möjlighet att utveckla många av de tankar som senare kom att bli kärnan i labours nya budskap.

Väljarkåren hade länge betraktat labours kriminalpolitik med skepsis. Den liberala grunden i labours politik - som bl a lett fram till avskaffande av dödsstraffet - hade fått till följd att den dominerade bilden av labour var den av ett parti som motsatte sig en hårdare kriminalpolitik. Även labours liberala syn i fråga om jämställdhet, abort och rättigheter för homosexuella hade resulterat i att labour av många betraktades som ett parti som motsatte sig kärnfamiljen och verkade för en allmän normupplösning.

Trots att Blair principiellt sett stod på den liberala sidan och förespråkade jämställdhet mellan könen, fri abort, rättigheter för homosexuella och motsatte sig dödsstraff, instämde han delvis i den kritik som från väljarhåll och konservativa politiker riktats mot labour.

Individens skyldigheter

Under tiden som skugginrikesminister kom Blair således att inrikta sig på att förändra bilden av labour i fråga om kriminalpolitik och normbildningen i samhället. I en TV-intervju i januari 1993 slog han fast betydelsen av att en hårdare kriminalpolitik: "I think it's important that we are tough on crime and tough on the causes of crime too."

Den nya politik Blair kom att formulera kan sammanfattas i tre punkter. För det första skall samhället, såväl politik som marknad och civilt samhälle ge individerna möjligheter att skapa sig en bättre tillvaro. För det andra har den enskilde individen skyldigheter gentemot stat och övriga individer, att respektera lagar och andra normer. För det tredje pekade Blair på behovet av att stärka familjen och dess normbildande funktion.

Genom att profilera sig i frågor som traditionellt sett varit de konservativas starkaste frågor skapades det goda möjligheter för

labour att dra till sig konservativa väljare, och då främst får tories vänsterflygel. Förändringarna förstärkte därmed bilden av Blair som den person som verkligen kunde utmana och besegra de konservativa i ett kommande parlamentsval.

Förnyare mot traditionalist

Blair hade således en stark ställning, som ledande förnyare, inför valet av en ny partiledare efter John Smith. Den allvarligaste konkurrenten var en annan förnyare, skuggfinansministern Gordon Brown, som länge tippats vara Smiths naturlige efterträdare. Brown beslutade emellertid att avstå från att kandidera, varför striden kom att stå mellan Blair och John Prescott, en mer traditionell labourpolitiker med stark förankring i fackföreningsrörelsen.

Blair vann striden med 57 procent av rösterna. Prescott vann däremot omröstningen om posten som vice partiledare. Det program Blair valdes på pekade på behovet av att fortsätta förändringsarbetet inom partiet. Det var emellertid få konkreta förändringsförslag som presenterades. Det skulle dock snabbt visa sig att Blairs tal om förändring var betydligt mer substantiellt, än vad det först gav intryck av att vara.

Det nya labour

På labours extra kongress våren 1995 - då man avskaffade den gamla målparagrafen - "Clause IV" - i partiprogrammet (se bilaga 1), som innehöll krav på socialiseringar av produktionsmedlem - konstaterade Blair skämtsamt att partiets namn var en av de saker som inte skulle ändras. Det står dock klart att namnet i praktiken ändrats; idag presenteras labourpartiet som "New Labour" för att understryka att det inte längre är samma vänsterinriktade parti som det en gång var.

Den bild man från labourledningens sida vill lyfta fram är den av ett ungt parti med nya idéer om hur det brittiska samhället skall kunna förbättras. Denna ambition brukar sammanfattas med uttrycket "New Labour, New Britain" - ett uttryck som myntades på partikongressen i oktober 1994.

Strök kravet på socialisering

Den enskilda förändring som hittills kommit i att få mest uppmärksamhet under Blairs tid som partiledare är utan tvivel beslutet att stryka kravet på socialisering av produktionsmedlen, en punkt som skrevs in i partiprogrammet 1917. Denna punkt hade länge saknat praktisk betydelse med undantag för vissa av de företag som privatiserats under Margaret Thatchers regeringstid. Detta gällde telekommunikationsföretaget British Telecom, elindustrin och de regionala vattenbolagen.

Successivt kom labour emellertid att inta en mer pragmatisk inställning i fråga om åternationalisering av dessa företag. Frågan som man ställde sig var om det verkligen var en rimlig prioritering. Blair förklarade detta i en intervju i Financial Times i juni 1994:

”Most people would not regard it as a sensible expenditure of money/.../unless you had a very great deal of money to spend, that you renationalise the water industry as opposed to, say, spending the money on health or education.”

Blair var när valdes till partiledare väl medveten om att många väljare fortfarande misstrodde labour, varför ett avskaffande av symbolen för labours socialistiska förflutna blev en viktig punkt på dagordningen. Blair lät idén att skriva om ”Clause IV” slå ned som en bomb på partikongressen hösten 1994. Kongressen uttalade emellertid sitt stöd för den gamla texten med mycket knapp majoritet: 50,9 mot 49,1 procent.

Efter detta första bakslag intensifierades emellertid Blairs argumentation för en förändring av ”Clause IV”. Kärnan i hans budskap var att socialismen måste anpassas till en ny tid. Det handlade således inte om att göra avkall på några för partiet fundamentala värderingar, var han noga med att understryka:

”We too live in an age of tremendous change. When communism has collapsed and insecurity of a rapidly changing global economy dominates people’s lives, we too must be prepared to restate our socialist values in a modern setting.” (*The Guardian*, 1994-12-01)

Förändrade partiets ”själ”

På en extra partikongress i slutet av april 1995 kunde den gamla ”Clause IV” gå i graven efter 77 år. I stället för socialiseringar slogs det i den nya versionen av ”Clause IV” fast att labour strävar efter

en dynamisk ekonomi som tjänar det gemensamma bästa, något som kräver såväl företagsamhet som konkurrens, men också statliga regleringar (se bilaga 2).

Gordon Brown, labours ekonomisk-politiska talesman, har beskrivit dessa tankar genom att påpeka att man vill överbrygga den gamla motsättningen mellan privat och offentlig sektor, och i stället sträva efter ett samarbete mellan de båda med syfte att åstadkomma tillväxt.

Det kan naturligtvis invändas att borttagandet av socialiseringskraven endast var en formalitet, i realiteten hade paragrafen saknat relevans under lång tid. Man bör dock inte underskatta betydelsen av förändringen, även om det i princip enbart var en bekräftelse av en redan genomförd kursomläggning. Genom att göra avkall på kravet att förstatliga produktionsmedlen gjorde man också rent hus med den gamla versionen av socialism, vilket naturligtvis upplevdes som smärtsamt av alla de som ansåg att socialiseringskravet var kärnan partiets "själ" samtidigt som det bidrog till att förändra allmänhetens bild av labour.

Förändrad syn på ägande

Om förändringen av "Clause IV" främst var av symbolisk karaktär har Blairs tid på partiledarposten även inneburit konkreta förändringar i synen på ägandet. Kraven att vattenbolagen och eventuellt också el- och telekommunikationsföretagen skall åternationaliseras har definitivt övergetts. I stället förespråkar man hårdare regleringar av dessa branscher, t ex genom konkurrenslagstiftning.

Dessutom förespråkar man en engångsskatt på vattenbolagens vinster, med syfte att finansiera åtgärder mot ungdomsarbetslösheten. Labours omsvängning i fråga om privatiseringar är emellertid inte fullständig, man motsätter sig privatiseringar av sjukvården och posten samt den pågående privatiseringen av järnvägarna.

Andra områden där förändringar skett under Blairs tid som partiledare är synen på familjen och kriminalpolitiken. (Som framgått ovan är detta områden där Blair började förändra redan under sin tid som inrikesminister i skuggkabinettet.)

Moraliska värden

Kärnan i förändringen är en ny tuffare kriminalpolitik samt ett budskap om familjens och det civila samhällets betydelse för normbildningen. Blair har mött mycket kritik för att ha anammat högerens värderingar - exempelvis i fråga om familjen som han anser vara grunden i varje civiliserat samhälle - och poängterar därför att det handlar om vänstervärderingar:

”I believe in the family. I believe in being tough on crime. Some would say that those are the moral values of the old-fashioned and the right. Don't let the Tories claim these values as their own - they are our values.” (Blairs kongresstal 95-10-03)

Denna nya politik har hittills varit framgångsrik, och labour leder idag över tories när väljarna tillfrågas om vilket parti de anser ha den bästa politiken på området lag och ordning, ett område som traditionellt sett är ett av de konservativa partiets starkaste.

Mot skattehöjningar

Även den gamla bilden av labour som ett ”tax-and-spend-parti” försöker man under Blairs ledning att förändra. Arbetet påbörjades visserligen redan under Kinnock och Smith, men i valrörelsen 1992 återföll man till planer att på höja skatter och löften om ökade utgifter. Än så länge är det emellertid svårt att urskilja hur förändringen kommer att gestalta sig.

Visserligen har Blair attackerat den konservativa regeringen för dess skattehöjningar och utlovat skattesänkningar för medelklassen, men samtidigt har labour bundit upp sig för omfattande utgifts-ökningar, på områden som utbildning och arbetslöshetsbekämpning. Man har dock övergivit tidigare löften om att öka anslagen till sjukvården, barnbidragen och pensionerna.

Även om labour försöker begränsa sina utgiftsåtaganden till ett minimum innebär detta utgifter som måste finansieras. I sitt anförande på den senaste labourkongressen pekade Blair på möjligheten att minska de offentliga utgifterna genom att reformera välfärdssystemet. Vad förändringarna konkret skulle innebära är emellertid ännu oklart, men det är inte otänkbart att Blair tänker sig en utveckling som innebär att det civila samhället får överta delar av det som idag är statens ansvar.

Accepterar ändrad arbetsrätt

Förutom bilden av labour som partiet för höjda skatter och ökade utgifter har det andra stora problemet som labour dragits med varit kopplingen till fackföreningsrörelsen. Under sin tid som arbetsmarknadspolitisk talesman genomdrev Blair en rad förändringar som innebar att partiet i stora drag accepterade de förändringar av arbetsrätten som genomförts av de konservativa regeringarna.

Detta gäller bland annat förändringar som minskar fackföreningarnas inflytande genom att stärka den oorganiserade arbetskraftens rättigheter samt kräva medlemsomröstningar inom fackföreningarna innan strejker utlyses. Denna kursomläggning står fast och man försöker nu minska fackföreningarnas inflytande över partiet ytterligare.

Under Smith minskades fackets andel av rösterna på partikongressen från 90 till 70 procent och Blair arbetar nu med att minska andelen till 50 procent. Labour talar dessutom om att bekämpa särintressen som lägger hinder i vägen för människors ambitioner, och bland dessa särintressen återfinns nu även fackföreningarna.

Med denna nya politik och med en ny retorik, som tvättats ren från anspelningar på partiets förflutna som ett socialistiskt parti med starka band till fackföreningsrörelsen, vill man appellera till medelklassen, som under 80-talet till stor del röstat på de konservativa. Försöken att vinna dessa röster blir tydliga i skattefrågan, där Blair betonar att vanliga människor skall få sänkt skatt.

Samma sak gäller den hårdare kriminalpolitiken och förslagen om ökade satsningar på utbildning, som båda är exempel på frågor där labour intagit ståndpunkter som tilltalar medelklassväljarna. Tony Blair försöker också knyta band med andra grupperingar som tidigare haft starka kopplingar till det konservativa partiet, t ex arbetsgivarorganisationen CBI, som nyligen deklarerat att man inte längre stödjer Tories, utan är partipolitiskt neutrala.

Tony Blair och labour har emellertid inte konkretiserat sitt politiska program på samma sätt som det republikanska partiet i USA gjorde i sitt "Contract with America". Det är således för tidigt att visa på konkreta reformer labour kommer att genomföra efter en

valseger, de uttalanden som gjorts från partiledaren och andra ledande personer inom labour anger emellertid färdriktningen - det handlar inte längre om att genomföra en gammaldags socialism, med ökade regleringar och högre skatter, utan i stället en ny form av vänsterpolitik.

En ny vänster

En bärande idé i förnyelsen av labour är att socialismen måste anpassas till förändringarna i omvärlden. Lika lite som samhället idag är detsamma som i början av 1900-talet kan och bör de politiska idéerna vara desamma. Denna tankegång framträdde med största tydlighet i Tony Blairs argumentation för att avskaffa de gamla målsättningar från början av seklet som återfanns i "Clause IV".

Vilken är då kärnan i den ny socialism som i och med förnyelsen av labour förts upp på den politiska dagordningen i Storbritannien?

En nära medarbetare till Tony Blair, labours ekonomisk-politiska talesman, Gordon Brown, har i en uppsats i antologin *Reinventing the Left* pekat på fyra viktiga punkter för dagens politiska vänster.

För det första att *bekämpa särintressen* och maktkoncentration som försvarar för människor att ta kontrollen över sin egen situation.

För det andra att skapa en stat som gör det möjligt för människor att ta sig ur fattigdom och beroende av välfärdsstaten. Staten skall *främja personligt ansvarstagande*, inte ersätta det, slår Brown fast.

För det tredje en *ny maktfördelning* mellan individ, civilt samhälle och stat.

För det fjärde en ny princip för ekonomisk jämlikhet som erkänner att det är *kunskap* som är det centrala elementet i den moderna ekonomin.

Brown budskap skulle kunna sammanfattas med att statens roll skall vara att möjliggöra för de enskilda individerna att utveckla och ta tillvara hela sin potential - därav följer naturligt den tonvikt labour, under de senaste åren, kommit att lägga på utbildnings-systemets kvalitet.

Det civila samhället

En central roll i detta samhälle spelas av människors frivilliga gemenskaper - det civila samhället - som man ser som nödvändiga för att individen skall kunna utvecklas. Utan ett civilt samhälle

riskerar de normer som håller samman samhället att förtvina, argumenterar Blair i en artikel. Konsekvensen av detta blir antingen en rå form av individualism eller en överdimensionerad stat. Den väg Blair pekar på blir därför ett starkt civilt samhälle:

”People don’t want an overbearing state. But they do not want to live in a social vacuum either. It is in the search for this different, reconstructed, relationship between individual and society that ideas about 'community' are found. 'Community' implies a recognition of inter-dependence but not overweening government power.” (*The Guardian*, 1995-03-23).

Dessa värderingar som har en tydlig förankring i den tradition inom labourpartiet som brukar betecknas som etisk, eller kristen, socialism, och som idag är aktuella genom de kommittära tankarna återfinns också i Blairs kongressanförande, i vilket han förklarar vad socialism innebär för honom:

”Socialism for me was never about nationalisation or the power of the State. Not just about economics or even politics. It is a moral purpose to life.

A set of values. A belief in society. In co-operation. In achieving together what we cannot achieve alone. It is how I try to live my life. It is how you try to live yours. The simple truths. I am worth no more than anyone else

I am my brother’s keeper. I will not walk by on the other side. We aren’t simply people set in isolation from each other, face to face with eternity, but members of the same family, the same community, the same human race.

This is my socialism.” (Blairs kongresstal 1995-10-03)

Kommunitära influenser

De kommittära idéerna har i den svenska debatten ofta kommit att förknippas med borgerlig politik, men vad som här tydligt framgår är att de lika mycket är en del av vänsterns tankegod. Dessa idéer är således mycket svåra att placera in på en traditionell höger-vänsterskala, utan återfinns inom partier ut med hela det politiska spektrat.

Med utgångspunkt i de enskilda individernas möjligheter till självförverkligande pekar man på vikten av en ram för detta - det civila samhället. Genom att förpassa det som historiskt sett beteck-

nats som socialism - statlig kontroll över produktionsapparaten - till historien och i stället betona det civila samhällets roll för individens strävan efter en bättre tillvaro har Blair således formulerat ett budskap för en ny tid och en ny vänster.

Labour - en kort historik

Den förnyelse som tagit rejäl fart under Blairs ledning är emellertid en process som sträcker sig tillbaka till början av 1980-talet, men som också måste ses i ljuset av labourpartiets historia.

Labourpartiet grundades år 1900 av en rad fackföreningar och ett antal socialistiska organisationer - marxister i The Social Democratic Federation, reformister i The Fabian Society och The Independent Labour Party som representerade den etiska socialismen, som har sina rötter dels i den kristna etiken, dels i den kooperativa rörelsen.

Bakgrunden till grundandet av labour var att det behövdes en organisation som kunde tillvarata fackföreningarnas och de socialistiska rörelsernas intressen på den parlamentariska arenan. Dessutom behövdes det en organisation som kunde samordna uppställandet av kandidater i parlamentsvalen.

Dessa omständigheter kring grundandet av labour har utan tvivel kommit att påverka partiets utveckling långt senare. Den tydligaste punkten är fördelningen av röster i nomineringsprocessen och på partikongressen, där fackföreningarna har kontrollerat en stor del av rösterna som kollektiv (blockröster), medan endast ett litet antal röster tillkommit enskilda medlemmar.

Ursprungligen hade endast de ingående organisationerna rösträtt som kollektiv, men efter första världskriget då det blev möjligt för enskilda individer att bli medlemmar gavs dessa en viss andel av rösterna. Fackföreningarna behöll dock det avgörande inflytandet. Konflikten mellan principerna en-medlem-en-röst och rösträtt åt de ingående organisationerna kom därefter att bli en ständigt återkommande problemkälla för ett labourparti vars ledning försökte ta sig ur fackföreningarnas grepp.

Till skillnad från exempelvis det tyska socialdemokratiska partiet kom labour aldrig att utvecklas till ett dogmatiskt marxistiskt parti, vilket dock inte hindrade partiet att ställa upp krav på förstatligande av produktionsmedlen. I stället kom de andra idétraditionerna -

reformismen, den etiska socialismen och inte minst fackföreningarnas intressen - att bli de dominerade inspirationskällorna när politiken skulle formuleras.

Med denna reformism som grund för politiken låg det nära till hands att ansluta sig till de keynesianska idéerna när de började spridas. Om staten kunde utgöra en motvikt till kapitalet och garantera full sysselsättning blev ingrepp i det privata ägandet av produktionsmedlem överflödigt, resonerade man såväl inom labour som i övriga socialistiska partier. I stället för att avskaffa kapitalismen strävade man nu efter att med hjälp av staten skapa social jämlikhet.

Det viktigaste medlet för detta var välfärdsstaten. Ett projekt som labour dock inte var ensamma om - även Tories gav sitt fulla stöd och deltog i utbyggnaden av välfärdsstaten. Denna samsyn mellan de två ledande partierna i fråga om välfärdsstaten kom att sätta sin prägel på perioden mellan andra världskrigets slut och Thatchers tillträde på posten som premiärminister 1979.

Enigheten inom labour var dock inte total - det fanns hela tiden en vänsteropposition som såg med skepsis på välfärdsstatsprojektet. Denna vänsterfalang inom labour vann mot slutet av 70-talet ökad inflytande allt eftersom konsensuspolitiken började knaka i fogarna. Att den brittiska ekonomin mot slutet av 70-talet var nära ett fullständigt sammanbrott, p g a inflation, budgetunderskott, ständiga strejker och en ineffektiv industri tog vänstern som intäkt för att den traditionella reformistiska politiken misslyckats.

Partisplitrning och valnederlag

Vänstern hävdade att keynesianism och välfärdsstat inte var tillräckligt om man ville kontrollera kapitalet. Inte heller ansåg man att socialpolitik i sig kunde bidra till att skapa social jämlikhet. Vad som krävdes var att man utmanade det privata ägandet. Med ett program som omfattade ökade offentliga utgifter, ökat inflytande för fackföreningarna genom korporativa lösningar, statlig intervention i ekonomin och ökat statligt ägande samt krav på demokratisering av industrin vann vänstern stora framgångar internt inom labour.

De största framgångarna för vänstern noterades i valmanifestet 1983, som kom att innehålla en stor del av de krav som framförts från vänsterhåll. Även den extrema vänstern var på frammarsch

inom labour - den trotskijistiska organisationen Militant Tendency lyckades ta kontrollen över labour i flera valkretsar och kommuner. Denna vänstervridning av partiet resulterade dels i att en del av högerfalangen 1981 bröt sig ur för att bilda ett socialdemokratiskt part (idag en del av Liberal Democrats), dels i ett katastrofresultat i valet 1983 - 28 procent av väljarna på nationell nivå.

Valresultatet 1983 gjorde att många i mitten och till höger inom labour insåg att det var nödvändigt att förändra partiet om det överhuvudtaget skulle ha någon framtid. Risken var överhängande att de konservativa och alliansen mellan liberaler och socialdemokrater skulle ta över stora delar av labours traditionella väljare, inte minst i tillväxtområdena i södra England. Kvar i labour skulle då bli arbetarna i den tunga industrin i norra England, Skottland och Wales, en väljarbas som knappast skulle räcka för att nå politiska framgångar. Därför sjuösattes efter valnederlaget och valet av den nye partiledaren Neil Kinnock ett omfattande förändringsarbete.

Successiv förnyelse - Kinnock och Smith

Kinnock var övertygad om att det nu krävdes en förnyelse av labourpartiet i fråga om såväl politik, som organisation. Detta arbete kom dock inledningsvis att möta starkt motstånd. En av de första frågorna Kinnock gav sig i kast med var att stärka partiledningens och de enskilda partimedlemmarnas grepp om partiet och på så sätt beröva de av vänstern dominerade lokalorganisationerna den makt de tillskansat sig bl a ifråga om val av parlamentskandidater.

Förändringarna gick dock inte igenom på kongressen 1984. I stället dominerades denna kongress av den extrema vänstern, som exempelvis drev igenom att kongressen uttalade sitt stöd för den politik Militant Tendency förde i Liverpools kommunfullmäktige som de kontrollerade.

Vänsterns betydelse skulle dock komma att minska drastiskt under åren som kom, då den successivt splittrades, eller som i fallet med Militant Tendency uteslöts. En viktig faktor i sammanhanget var gruvarbetarstrejken. Den traditionella vänstern (främst inom fackföreningarna) gav givetvis gruvarbetarna sitt stöd, medan Kinnock och övriga ledande labourparlamentariker insåg att denna typ av konflikter allvarligt skadade labour - militanta

fackföreningsledare sin Arthur Scargill (gruvarbetarnas ledare) skrämde helt enkelt väljarna.

Kinnocks insikt spred sig inom organisationen och det stod vid 1985 års partikongress klart att vänstern var splittrad och att partiledaren kunde stärka sin kontroll över partiet och se över den politiska agendan.

Med den franske presidenten Mitterands misslyckande att föra en traditionell socialistisk politik i färskt minne var en viktig slutsats man drog att den ekonomiska politiken inte kunde föras isolerat från omvärlden. Denna insikt kom att innebära ett successivt avståndstagande från keynesianismen.

Otydlig linje och fler valnederlag

Man började undvika alltför långtgående löften om ökade offentliga utgifter. Likaså övergavs löftet om full sysselsättning, i stället lovade man att minska arbetslösheten med en miljon under två år. Det problem man ställdes inför var tydligt, Man hade förlorat sin tilltro till keynesianism, men man hade inte hittat något att ersätta den med.

I fråga om näringspolitiken höll man till stor del fast vid den interventionistiska politik som förespråkats i början av 80-talet. Man skrotade dock planerna på ett nationellt planeringsråd och ett speciellt departement för den ekonomiska planeringen. Däremot vidhöll man att de privatiserade företagen skulle åternationaliseras. Man lade även fram planer på ett nytt statligt investmentbolag som skulle leda rationaliseringen av industrin.

Trots de förändringar som gjorts möttes inte 1987 års valmanifest med någon entusiasm från väljarnas sida. Fortfarande framstod labour som partiet som ansåg att alla problem kunde lösas genom höjda skatter och ökade utgifter. Dessutom var kopplingen till fackföreningarna fortfarande för stark.

Även försvarspolitiken, där labour förespråkade nedrustning och avskaffandet av de brittiska kärnvapen, möttes med misstro av väljarna. Neil Kinnocks första val blev således inte någon stor framgång, i själva verket var valet det näst sämsta i modern historia (endast överträffat av 1983 års val) - 31,5 procent av väljarkåren röstade på labour. Vad som utan tvivel stod klart för

labourledningen var att förnyelsen inte hade varit tillräcklig, utan måste fortgå.

Bakgrunden till viljan att förändra var vetskapen om att det brittiska samhället genomgått omfattande förändringar. Labour kunde inte längre räkna med att per automatik få stora delar av arbetarklassens röster. Såväl de konservativa som SDP i samarbete med liberalerna hade gjort stora inbrytningar i labours traditionella väljargrupper. Vad som stod klart var att väljarna blivit betydligt rörligare och främst valde parti med tanke på den egna ekonomin.. Det gällde därför för labour att fullfölja strävandena efter att skaffa sig en trovärdig ekonomisk politik.

Inför partikongressen 1989 lades det fram ett omfattande policydokument med titeln "Meet the Challenge, Make the Change", som innehöll ett flertal större förändringar av partiets politik. Förändringarna gällde inte minst marknadsekonomin vars betydelse nu lyftes fram. Från att tidigare ha pekat på marknadsekonomin brister och behovet av statlig intervention och planering argumenterade man nu för att marknadsekonomin i de allra flesta fall var det överlägsna systemet:

"in very many areas of the economy the market and competition are essential in meeting the demands of the consumer, promoting efficiency and stimulating innovation, and often the best means of securing all the myriad, incremental changes which are needed to take the economy forward." (Shaw, 1994, s. 86)

I samma skrift höll man dock fast vid ståndpunkten att telekommunikations-, vatten- och elföretagen som privatiserats skulle åternationaliseras. Dock med brasklappen att en fullständig nationalisering skulle bli alltför kostsam, varför man nöjde sig med att slå fast att staten skulle äga majoriteten i dessa företag.

Strävan efter att rensa ut keynesianismen ur partiets politik gick också vidare. Man konstaterade att det i den internationaliserade ekonomin inte gick att skapa tillväxt och sysselsättning genom att spä på efterfrågan. Slutsatsen blev att en labourregering måste sätta sin tillit till den privata sektorns förmåga att generera tillväxt.

Statens uppgift inskränkte sig därmed till att skapa så goda förutsättningar för den privata sektorn som möjligt. I ett annat dokument "Looking to the Future" slogs därför följande mål för den ekonomiska politiken fast: "a monetary framework which will

provide long-term exchange rate and interest rate stability“. Även betydelsen av en effektiv anti-inflationistisk strategi slogs fast i dokumentet.

Positivare till EG

Ett sätt att uppnå detta var att gå med i det europeiska växelkurssamarbetet ERM, något som slogs fast i 1992 års valmanifest. Beslutet att förespråka att pundet anslöts till ERM var även en del av en allmän omsvängning i Europafrågan - en förändring som fick till resultat att labour kom att framstå som betydligt positivare till EG än de konservativa.

Ett annat område där det skedde omfattande förändringar var arbetsmarknadspolitiken. Tidigare hade labours politik varit att samtliga de reformer som de konservativa regeringarna genomfört skulle rivas upp. Kinnock och partistrategerna hade tidigare kommit fram till att den medgörliga hållningen gentemot fackföreningarna var ett av labours stora problem, varför denna politik måste ändras. Försöken att förändra arbetsmarknadspolitiken kom givetvis att möta stort motstånd från fackföreningarna.

För avreglerad arbetsmarknad

Som arbetsmarknadspolitisk talesman mellan 1989 och 1992 fick Tony Blair i uppgift att hantera denna känsliga fråga, ett arbete som till sist mynnade ut i att labour idag anser att merparten av de avregleringar de konservativa genomfört skall behållas.

Det var således ett relativt reformerat labourparti som våren 1992 gick till val för att möta de konservativa och premiärminister John Major. De allra flesta bedömare uppfattade det också som ett lätt val för labour - valsegern såg efter tre nederlag i rad ut att vara inom räckhåll. I opinionsundersökningarna såg det länge ut att vara dött lopp mellan labour och de konservativa, men när rösterna väl räknats visade det sig att labour förlorat sitt fjärde val i rad.

Otillräcklig förnyelse

Visserligen gick labour fram 3,5 procentenheter till 35 procent, men de konservativa ledde fortfarande med 7,6 procentenheter. Valresultatets naturliga konsekvens blev att Neil Kinnock meddelade att han lämnade partiledarposten. Men det stod också klart att förnyelsen inte hade varit tillräcklig, väljarna misstänkte

fortfarande att det var samma gamla labour, styrt av fackföreningarna och med en passion för att höja skatter, som skulle få makten om man lade sin röst på en av labours kandidater.

Ny partiledare blev labours ekonomisk-politiska talesman John Smith - i likhet med Blair betecknade han sig som kristen socialist - som valdes på ett mandat att fortsätta förnyelsen av partiet. Smiths förändringsarbete kom i stora drag att följa de linjer som dragits upp under Kinnocks tid på partiledarposten.

Med valnederlaget i färskt minne fortsatte förändringarna på det ekonomiska området, med syfte att ge labour en trovärdig ekonomisk profil. Den nye talesmannen i ekonomiska frågor Gordon Brown slog redan på hösten 1992 fast att skattehöjningar endast var aktuella om de verkligen bidrog till att skapa nya möjligheter för enskilda individer. Den gamla tanken på skattehöjningar som en principiellt viktig del av labours politik fick därmed stryka på foten.

Smith lyckades också driva igenom en rad förändringar i fråga om den interna demokratin inom labourpartiet. Dels minskades fackföreningarnas blockröster på partikongressen från 90 till 70 procent av det totala antalet röster. Dels genomfördes förändringar som gav de enskilda medlemmarna större inflytande i valen av såväl parlamentskandidater som partiledare.

Smith tid som partiledare blev emellertid kort - i maj 1995 avled han efter en hjärtattack. Efter Smiths hastiga bortgång framstod inrikesministern i skuggregeringen Tony Blair som den naturlige efterträdaren, som skulle fullfölja förnyelsen och kröna den med en valseger.

Slutord

Förnyelsen av labour är intressant utifrån två perspektiv. Dels visar den att det är fullt möjligt för ett parti att formulera ett nytt budskap, anpassat till en ny tid då gamla lösningar inte längre är gångbara. Detta har, i labours fall, till och med skett i ett parti vars historia är den om ett parti som till stor del styrts av fackföreningarnas särintressen.

För det andra ger labours förnyelse oss en vink om vad en ny agenda för vänstern kan komma att innehålla, nämligen att politikens syfte skall vara att skapa ett samhälle där det är möjligt

för individen att sträva efter och uppnå en bättre tillvaro. Samt insikten om att det inte enbart är staten som kan förbättra villkoren för människorna, utan även det civila samhället och marknadsekonomin.

Förnyelsen av labour kan förklaras med att peka på förändringar i det politiska klimatet - vissa specifika för Storbritannien, andra med koppling till samhällsutvecklingen som helhet - fick labours partiledning att inse att den traditionella socialismen inte längre var relevant, utan att det krävdes en nya socialistisk politik.

Ovan har det beskrivits hur labour i början av 80-talet splittrades, dels genom uppslitande interna strider, dels genom att delar av högerflygeln bröt sig ur och bildade SDP, som i allians med liberalerna nådde vissa elektorala framgångar. Denna konkurrens från ett modernt socialdemokratiskt/socialliberalt parti i den politiska mitten innebar att labours position hotades. Ett hot som gjorde det nödvändigt att orientera sig mot mitten och därmed göra avkall på extrema vänsteridéer, såsom socialiseringar och ensidig brittisk nedrustning.

80-talet innebar dessutom såväl i Storbritannien som i övriga västvärlden att problemformuleringsprivilegiet försköts till högerns fördel. Därmed började också efterkrigstidens konsensus kring den stora staten att luckrats upp. Förvisso bör det påpekas att de reella förändringarna av välfärdsstaten varit marginella, skiftet i politik inskränker sig således i hög utsträckning till det idémässiga planet. Den politiska högerns idémässiga dominans var utan tvivel särskilt framträdande i Storbritannien där det konservativa partiet styr sedan 1979. Torypartiets och de thatcheristiska idéernas - stram finanspolitik, privatiseringar, individuellt ansvarstagande - dominans påverkade debattklimatet i stort.

Dessutom innebar det ekonomiska systemets internationalisering att det visade sig omöjligt att i ett enskilt land genomföra den keynesianska politik som de socialdemokratiska partierna förespråkade. Detta framgick tydligt när Mitterand, som nyvald fransk president i början av 80-talet försökte genomföra en ekonomisk politik av traditionellt socialistiskt snitt, ett försök som emellertid snabbt fick överges på grund av tryck från omvärlden. Slutsatserna man drog av denna franska erfarenhet var att man var tvungen att söka en ny ekonomisk politik, vilket ledde till att man

orienterade sig i riktning mot en politik baserad på statsfinanser i balans och låga räntor.

Utöver dessa faktorer bör man naturligtvis även ta hänsyn till det faktum att partiledarna Blair, Smith och Kinnock, alla sett behovet av förändring och varit beredda att själva gå i spetsen för förnyelsearbetet. Det kan här vara på sin plats att dra en parallell med Margaret Thatcher och den förnyelse av torypartiet som ägde rum under hennes tid som partiledare. Precis som Thatcher såg att de gamla politiska lösningarna var otidsenliga och därför gick i spetsen för förändringen av tories och för 80-talets högerväg ser det nu ut som om Tony Blair och labour kan gå i spetsen för förnyelsen av socialdemokratien.

Men ännu återstår det för labour att vinna ett parlamentsval, och vägen till regeringsmakten är kanske inte så spikrak som den idag framstår. Frågan som många gamla laboursympatisörer kan komma att ställa sig är vad som i dagsläget egentligen skiljer labour från de konservativa. Att traditionella labourväljare på så sätt alieneras från sitt parti kan mycket väl leda till att vänstern inom partiet revolterar när man väl erövrat regeringsmakten och driver igenom en återgång till en traditionell labourpolitik eller hejdar reformtakten.

Man bör dock komma ihåg att den politik labours vänsterfalang kan tänkas förespråka inte längre är gångbar i dagens samhälle, av de anledningar som påpekats ovan. Man bör också hålla i minnet att Blair under sitt år som partiledare lyckats attrahera 120 000 nya medlemmar, som kan komma att utgöra en motvikt till den gamla vänstern.

Risken finns också att Tony Blair i regeringsställning hamnar i samma dilemma som Bill Clinton, nämligen att han måste försöka tillmötesgå såväl gamla som nya väljargrupper, vilket i Clintons fall fick som resultat att de utlovade förändringarna uteblev. Blair har själv uppmärksammat denna risk och har därför påpekat vikten av att vara tydlig i sitt budskap och ha samma budskap såväl i opposition som i regeringsställning: "We have got to be quite clear about our priorities as New Labour, what we're going to do, what we're going to achieve, and how you deliver those specific objectives."

Ett annat problem Blair riskerar att möta är att opinionsundersökningar, där labour idag leder stort, fyllnadsval och lokalval inte

avspelar väljarnas verkliga preferenser, utan endast ses som möjligheter till missnöjesyttringar mot den sittande regeringen. När det väl hålls parlamentsval väljer man dock att stödja de konservativa - detta var vad som skedde 1992 och möjligheten att historien upprepar sig finns.

Risken finns att osäkerheten kring vad labour egentligen vill med skatter och offentliga utgifter (se ovan) än en gång kommer att göra att valsegern går om intet. Att så skulle ske ter sig dock i dagsläger osannolikt - dagens labourparti är trots allt - tack vare de förändringar som skett under de senaste åren - ett helt annat än det som gick till val 1992. Vad Tories idag måste möta är ett nytt labourparti som representerar en ny form av vänsterpolitik.

Källor

- Blair, Tony, *tal vid labourkongressen*, 1995-10-03
- Foote, Geoffrey, *The Labour Party's Political Thought*, Croom Helm, 1986
- Miliband, David (ed.), *Reinventing the Left*, Polity Press, 1994
- Rentoul, John, *Tony Blair*, Little Brown, 1995
- Shaw, Eric, *The Labour Party since 1979*, Routledge. 1994
- Artiklar i *The Economist*, *Finanstidningen*, *The Guardian*, *International Herald Tribune*, *The Sunday Times*, *Svenska Dagbladet*

Bilaga 1

Den gamla versionen av "Clause IV", antagen 1918 och kompletterad 1928 och 1960, som anger målen för labourpartiets verksamhet:

1. To organise and maintain in parliament and in the country a political Labour Party.
2. To co-operate with the General Council of Trades Union Congress, or other kindred organisations, in joint political or other action in harmony with the party constitution and standing orders.
3. To give effects as far as may be practicable to the principles from time to time approved by the party conference.
4. To secure for the workers by hand or by brain the full fruits of their industry and the most equitable distribtuion thereof that may be possible upon the basis of the common ownership of the means of production, distributuion and exchange, and the best obtainable system of popular administration and control of each industry or service.
5. Generally to promote the political, social and economic emancipation of the people, and more particulary of those who depend directly upon their own exertions by hand or by brain for the means of life.
6. To co-operate with the labour and socialist organisations in the Commonwealth overseas with a view to promotiong the purposes of the party, and to take common action for the promotion of a higher standard of social and economic life for the working population of the respective countries.
7. To co-operate with the labour and socialist organisations in other countries and to support the United Nations Organisation and its various agencies and other international organisations for the promotion of peace, the adjustment and settlement of disputes by conciliation or judicial arbitration, the establishment and defence of of human rights, and the improvement of the social and economic standards and conditions of work of the people of the world.

Bilaga 2

Den nya versionen av "Clause IV", antgen vid en extra kongress den 29 april 1995:

1. The Labour Party is a democratic socialist party. It believes that by the strength of our common endeavour we achieve more than we achieve alone, so as to create for each of us the means to realise our true potential and for all of us a community in which power, wealth and opportunity are in the hands of the many not the few, where the rights we enjoy reflects the duties we owe, and where we live together, freely, in a spirit of solidarity, tolerance and respect.
2. To these ends we work for:
 - A dynamic economy, serving the public interest, in which the enterprise of the market and the rigour of competition are joined with the forces of partnership and co-operation to produce the wealth the nation needs and the opportunity for all to work and prosper, with a thriving private sector and high quality public services, where those undertakings essential to the common good are either owned by the public or accountable to them;
 - A just society, which judges its strength by the condition of the weak as much as the strong, provides security against fear, and justice at work; which nurtures families, promotes equality of opportunity and delivers people from the tyranny of poverty, prejudice and the abuse of power;
 - An open democracy, in which the government is held to account by the people; decisions are taken as far as practicable by the communities they affect; and where fundamental human rights are guaranteed;
 - A healthy environment, which we protect, enhance and hold in trust for future generations.
3. Labour is committed to the defence and security of the British people, and to co-operating in European institutions, the United Nations, the Commonwealth and other international bodies to secure peace, freedom, democracy, economic security and environmental protection for all.
4. Labour will work in pursuit of these aims with trade unions, co-operative societies and other affiliated organisations, and also with voluntary organisations, consumer groups and other representative bodies.
5. On the basis of these principles, Labour seeks the trust of the people to govern.